

FLINKE JONGEN

Auke Kok

Flinke jongen

ROMAN

2021

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2021 Auke Kok
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagfoto uit privéarchief Auke Kok
Foto auteur Frank Ruiter
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort
ISBN 978 94 031 2261 8
NUR 301

debezigebij.nl

*Auke Kok kan als spreker geboekt worden via
Beespeakers.com, het sprekersbureau van De Bezige Bij.*

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen.
Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor mijn broer en zus

‘Echt gebeurd is geen excuus’
Gerard Reve

Het leuke gezin

Als we in het gewone huis waren gebleven, midden in een rij, was alles anders gelopen. Ingeklemd en geen kant op kunnen: voor ons misschien het beste. Maar we zijn daar vertrokken en in een groot en bijzonder huis gaan wonen, aan de overkant van het spoor in een dorp. Dit huis, vrijstaand, zegt mijn moeder met nadruk, heeft ramen aan alle kanten. Soms denk ik dat alles wat vroeger goed was erdoor naar buiten is gekropen, tussen de hoge bomen en rieten daken is weggevoegen.

's Winters bij elkaar rond de kachel, dat hoefde hier niet meer. Een moderne centrale verwarming bracht comfort naar alle kamers van onze villa, waar mijn oudere broer niet op eenhoog sliep, maar ver weg op zolder. Zo meed hij ons zoveel hij kon en als je vertrouwd was met ons gezin, dan snapte je dat.

Het elkaar mijden verspreidde zich als de warmte van onze cv. Mijn vader meed mijn moeder, steeds vaker eigenlijk, en mijn moeder meed ons door ons voor de meest onbenullige boodschapjes op pad te sturen. Ik meed de anderen door zo veel mogelijk buiten te zijn, bijna net zo vaak als mijn broer,

en hoe mijn jongere zus ons meed is moeilijk te zeggen, misschien bleef er voor haar niemand meer over om te mijden.

Echt een leuk gezin, dus. Je zou onze voorkamer moeten zien. De vrienden van Tijs noemden hem smalend de pronkkamer. Nergens in het dorp zul je bij benadering de bizarre showroom aantreffen die mijn moeder heeft laten inrichten. Er kwamen diepe, fluwelen banken met kwasten tot op het donkerglanzende parket, er kwam een open haard met koperen gereedschap dat zelden is gebruikt, een roodbruine Mechelse kast met grote koperen ringen, een staande lamp met gekke frutsels. In de pronkkamer zaten wij alleen als er visite was en mijn ouders vol overtuiging het leuke stel neerzetten dat alles voor elkaar heeft: elk jaar meer luxe, drie leuke kinderen in een huis met een oprit en een garage, en als blikvanger een golvend pannendak dat bovenop in een punt eindigt als de hoed van Sinterklaas.

In ons leuke gezin was mijn moeder denk ik wel de allerleukste. Een groot liefhebber van verf en lak, een opvallende verschijning. Ik heb het gevoel dat iedereen in het dorp haar kent. En mijn vader, wat zal ik zeggen: een persoonlijkheid. Lang en slank en als je niet beter wist zou je denken ook nog sportief. Sommige van mijn moeders vriendinnen noemden hem een man om van te houden. Als hij lachte dan bulderde hij en was het net of hij plezier had, met van die knipoogjes die hem links en rechts ontsnapten als vuurvonken. Hij deed de zussen van mijn moeder kirren en mij vluchten omdat ik wist wat er op een bulderende lach met knipoogjes kon volgen.

Soms leek het of de regels die in andere huizen gelden voor ons niet opgingen. In onze villa brandden meer lampen dan

bij de buren en ze brandden tot later op de avond. Vrienden en bekenden stapten zonder te kloppen onze keuken in, via de achterdeur van het huis waar veel mocht en weinig moest. Daar is niets aan veranderd. Mijn slaapkamerraam ziet uit op de spoorlijn, de grens met de stad, waardoor het lijkt of wij nergens echt bij horen. Een leuk gezin aan de rand van het dorp, dat waren wij, en zo zou je haast denken dat het bij ons lossere en vrolijker toeging dan elders in het dorp, vooruitstrevender, spannender.

De zondagochtenden waren vaak spannend en daardoor de slechtste momenten van de week. Ons leuke gezin moest dan veranderen in een gereformeerd gezin waar niets op aan te merken viel. Dat kwam door de achtergronden van mijn ouders. Mijn moeder is een domineesdochter en ook mijn vader achtte het zijn plicht zo af en toe met een zwaarmoedige blik de vele predikanten in zijn familie in herinnering te brengen. Wat dat betreft, maar dan moest je nauwkeurig inzoomen op dat ene punt en al het andere vergeten, pasten mijn ouders uitstekend bij elkaar. Hun wortels openbaarden zich onontkoombaar als wij ons in de vestibule gereedmaakten voor de kerk. Nooit verlieten wij onze villa door de voordeur, behalve op zondagochtend, en dan nog wel met zijn allen tegelijk, als de vestibule een sluis werd, een mal, een wringer.

De vestibule is voor mijn moeder zo ongeveer wat de Peugeot voor mijn vader was: ze spreekt het woord met trots uit. In die prestigieuze ruimte tussen gang en voordeur vond het allemaal plaats: de benauwde samenkomst, de ontredde waar ik al tegen opzag vanaf het moment dat ik wakker werd. Als je de hoge klapdeuren van glas in lood wegdenkt, plus het even protserige als nietszeggende schilderij met z'n idio-

te klatergouden krullenlijst daarachter, dan houd je een hok over, een deftig kleedhok waar wij in een sfeer van krampachtig moeten onze nette jassen aantrekken. Lachen deden wij hier nooit: lachen was voor doordeweekse dagen en voor als we niet met z'n vijven waren. Dat was tot daaraan toe, zolang mijn broer Tijs maar deed wat hem gevraagd werd.

Deze gedachte komt nog niet in mij op of ik hoor hem weer zeggen dat hij zijn jas vandaag eens open gaat houden. Kennelijk vond mijn broer dat hij daar recht op had. Tegen het openhouden van een jas kon toch niemand bezwaar maken? In normale gezinnen waarschijnlijk niet, nee, maar in de overgangsfase van ons leuke gezin op zondag natuurlijk wel. Dat had mijn twee jaar oudere broer inmiddels kunnen weten. Tijs is een vlotte prater, veel vlotter dan ik, en hij is in staat daar op de meest fatale momenten blijk van te geven.

Dus hij zegt: 'Fijn, zo'n open jasje.'

Waarop mijn vader bast: 'Jas dicht!'

Je kon erop wachten.

'Wat maakt dat nou uit?' sputtert Tijs tegen.

De vlotheid van mijn broer treft mijn vader als een natte dweil in het gezicht. Hij duwt Tijs met een kracht die hemzelf lijkt te verrassen tegen de paraplubak. Mijn broer valt half achterover, onder de jassen waaraan hij zich vastklampt, maar ondanks de chaos van vallende kleren en woedend zwaaiende armen blijft hij kalm uit zijn ogen kijken. Dat vind ik dan weer het knappe van hem.

'Dries!' gilt mijn moeder, en mijn zusje roept met een huilstem 'nee!' en mijn vader brult dat hij het al duizend keer heeft gezegd, dat die jongen nooit wil luisteren, dat hij nu eindelijk eens normaal moet doen omdat er anders niets van hem terecht komt. En ik? Mijn mond houden, natuurlijk.

Zwijgen en wegwezen, opstijgen uit de vestibule, door het dak tot boven onze villa, hoger en hoger waar de wolken zijn en geen gegil te horen is, en waar ik ineens volkomen vrij sta. Ik spreid mijn armen – hallo! hierheen! – en ik krijg de bal en hol ermee naar voren, het publiek veert op en ik haal mijn schietbeen naar achteren om de bal ongelooflijk hard naar het doel te trappen. Een keepershand rekt zich wanhopig uit – en nu kan ik niet zien of hij zit of niet, want met een ‘toe maar jongen, opschieten!’ trekt mijn moeder aan mijn mouw, waardoor ik bijna omval. Ze helt naar me over, ik voel de spanning in haar arm, die strak staat, die gevoelloos is, die alleen maar doet wat op dit vreselijke uur van de week gedaan moet worden.

Onderweg pak ik mijn moeders hand. Het is of ik hout voel, maar de betere zoon laat zich niet kennen. Bovendien zit er een leren handschoentje omheen, dat verzacht de ellende een beetje. Voor ons uit loopt mijn vader als een grimmig kijkende kapitein, volledig in beslag genomen door de schijn die wij moeten ophouden. Achter ons Marieke en Tijs. Zo lopen wij van de villa naar de kerk, langs rozenperken en weelderige struiken, langs de vierkante sokkels aan weerskanten van een tuin. Tot de eerste bocht gaat het goed. Dan kucht mijn vader. Zonder zich om te draaien weet hij dat Tijs is achtergebleven, bij elke stap een beetje meer. Alsof hij het rook.

Mijn vader vertraagt zijn pas en nu zal hij Tijs terug in de kudde moeten krijgen, zonder een verkeerde indruk te maken op iedereen die toevallig uit het raam kijkt. Ik zie het door zijn jas heen, een rare beweging, een schokje in zijn schouders als bij een bokser voor de stoot. Hij draait zich om naar mijn broer, die zijn hoofd al onder zijn handen heeft ver-

borgen. Mijn vader grijpt zijn capuchon beet, draait die half om als aanzet tot een wurging, en zegt kalm: ‘Hidde loopt toch ook gewoon mee?’

Ik haat mijn naam, het steeds weer ‘Hidde’ moeten horen als het goede voorbeeld. Rechtdoor lopen wil ik, niet daar in die bocht mijn naam horen vallen, met gebalde vuisten in mijn broekzakken. Maar zie: ik doe wat ik altijd doe, naar de grond kijken. Wachten tot het overgaat. Stiekem jaloers zijn op mijn domme broer.

Mijn vader verlegt zijn aandacht naar mijn zusje. ‘Ach Marieke,’ zegt hij, ‘geef jij even een seintje als hij ons niet kan bijbenen?’

Marieke knikt, natuurlijk, er zit niets anders op.

Kennelijk kan Tijs zo snel geen antwoord bedenken en hij volgt ons gedwee, zijn capuchon nog schuin en verwrongen over zijn schouder, zijn rood aangelopen gezicht in de plooi.

Mijn vader gaat voorop met een vreugdeloos lachje.

De kerk is een burcht halverwege een laan die slingert tussen het lagere deel van het dorp, waar wij wonen, en het hogere deel. Vijf minuten verder staat een veel mooier kerkje met een spits torentje en een sprookjesachtig dak. Maar de dominees zijn er hervormd, lichtzinnig dus, ze nemen er een loopje met Gods woord en kennen het verschil niet tussen waarheid en leugen. Daarom houden wij ook nu halt voor het strakke en boze gebouw van de gereformeerden. Bijna wekelijks zie ik het onderweg afbranden tot er van het stenen gevaarte alleen wat hulpeloos zwart puin overblijft. En altijd weer blijkt de burcht er na aankomst precies zo bij te staan als de vorige keer.

Een betonnen luifel aan de buitenmuur, daar moeten wij onderdoor, met de stroom mee naar binnen. Onder lome or-

gelmuziek schuifel ik achter mijn ouders aan. Naast de kansel zitten de ouderlingen in donkere pakken, onbeweeglijk en plechtig. ‘Zij helpen de dominee met belangrijke taken,’ fluistert mijn moeder om aan te geven hoe voornaam die mensen zijn. Van mijn moeder had mijn vader best ouderling mogen worden. Van mij niet: wie wil er nou assistent zijn van een predikant, van zo’n ijdel type op een verhoging met onder zijn kin twee lange, onder het praten wiebelende witte doekjes?

Gelukkig is mijn vader geen ouderling geworden. Hem vanaf een kerkbank naar de dominee te zien opkijken had iets geruststellends. Mijn vader in een nederige, passieve houding, zo vaak is dat niet voorgekomen.

Gedurende het welkomstpraatje namens God tel ik mijn ruggenwervels. Billen naar achter en dan vooroverbuigen, om vervolgens langzaam weer rechtop te gaan zitten terwijl ik mijn wervels tegen de harde rugleuning op voel kruipen. Het brengt een langzame en pijnlijke roffel teweeg. En nog eens en nog eens buig ik voorover en kom ik tellend en traag weer omhoog. Niemand in de kerk weet van de pijn die het doet, mijn pijn gaat niemand wat aan.

Tegen de tijd dat de lol eraf is moeten we opstaan en zingen. Dat is nog het beste te doen. Tot vertedering van mijn moeder heb ik jarenlang voor het slapengaan psalmen en gezangen met een hemels kinderstemmetje ten gehore gebracht. *De heer is mijn herder, Dank u voor deze morgen*, dat werk. Als ik mijn best doe ken ik de teksten nog even goed als die van The Small Faces, al zijn die stukken gaver om te zingen.

*I thought you'd listen to my reasoning
But now I see you don't hear a thing*

Mijn moeder blijft, alsof ze doof is, maar hopen dat ik predikant zal worden. Geen kans laat ze onbenut om op een gelijkenis tussen mij en haar vroeg overleden, en sindsdien heilig verklaarde vader te wijzen. ‘O ja,’ concludeert ze als ik iets doe waar werkelijk niets bijzonders aan is, ‘precies je opa.’ Dan zet ze haar warmste glimlach op en heeft ze duidelijk niet in de gaten hoe doorzichtig die waangedachten van haar zijn. Toen ik op een dag ophield met zingen in bed heeft mijn moeder niets laten merken. Terwijl haar teleurstelling enorm moet zijn geweest, het zoveelste uitroepteken achter de mislukking die ons gezin bezig was te worden.

Na het zingen komt het ergste van alles, de preek. Meestal zweef ik voordat de dominee halverwege is al door volle stadions en scoor ik onder de moeilijkste omstandigheden. Maar het gaat deze ochtend – en wat voor ochtend: de ochtend van de eerste dag in de eredivisie – over Jozef. En op de een of andere manier blijf ik ook nu waar ik was, met mijn kont op de harde glimmende bank. Jozef is de lievelingszoon van Jakob en dat fenomeen ken ik maar al te goed. Begrijpelijk dat de oudere broers de irritante Jozef, de betweter die altijd maar wordt voorgetrokken door hun vader, in een put gooien. Ik griezelen bij de gedachte aan de duisternis op de bodem van die put, maar koester ook het beeld van de uitverkoren zoon en de eenzaamheid die hem speciaal maakt, een verheven uitzondering. Dat de braverik en eeuwige favoriet van zijn vader het uiteindelijk tot het hof van de Farao in Egypte schopt, is een geweldig slot, meeslepend als een zwaarbevochten uitoverwinning. Het opklimmen van gevangene tot droomdeskundige, en tot onderkoning, is een hat-trick in de finale waar niemand omheen kan.

Ik zie hoe de zon, de maan en de sterren voor mij buigen, echt een superpreek is het, en het buigen gaat behoorlijk lang door, tot er een zwartfluwelen zak aan een lange steel langs de rijen gaat. Mijn moeders strakke handschoentje verdwijnt met twee munten in de zak en komt zonder munten weer boven. Ze kijkt streng en tevreden: heel even horen wij erbij, zijn we net als de anderen.

Na de collecte wordt er een serie huishoudelijke mededelingen over de gemeente uitgestort, berichten van zieken en doden, en dan een gebed, een psalm en ten slotte een woord ter overpeinzing opdat wij gezegend en wel heen kunnen gaan, met de genade en de vrede van God onze Vader en van de Heer Jezus Christus.

‘En?’ vraagt mijn moeder als we onder de stenen luifel naar buiten lopen, het licht en de vrije ruimte in. ‘Wat vond je van de preek?’

De zoon die eigenlijk dominee zou moeten worden mag het zeggen. ‘Ja, wel leuk,’ antwoord ik zo vlak mogelijk, starend naar het terrein voor de kerk waar ouders en kinderen tot groepjes samenklonteren als tijdens een schoolpauze. Om mijn moeder tevreden te stellen, voeg ik er peinzend aan toe: ‘Het verhaal van Jozef in de put was best tof.’

Dat moet genoeg zijn. ‘Hé!’ roep ik, alsof ik iemand herken. Ik ren van haar weg en verdwijn tussen de kerkgangers, onbereikbaar voor nieuwe vragen.

In een van de villa’s van het dorp drinken wij koffie. Zo hoort dat in onze kringen, na de dienst nodigt het ene gezin het andere uit voor een samenzijn met koffie en cake, en, als het gezellig wordt, jenever voor de vaders en sherry voor de moeders. Met een beetje pech neemt zoiets wel twee of drie uur in beslag.

Het echtpaar waaraan mijn ouders voor het kerkgebouw zijn blijven plakken heeft dochters. Ze heten Marjolein en Joke en ik wissel als het even kan geen woord met ze. Nergens in het dorp is de kans op balletje trappen, om zodoende nog iets van de zondag te maken, zo klein als bij deze meisjes die leven naar het voorbeeld van hun ouders, rijzig met lange blonde vlechten en zwijgzaam. Ze wonen in het hoger gelegen deel van het dorp, voorbij het hertenkamp, waar de rijksten zich verschansen achter diepe, met zonnebloemen en rodo-dendrons versierde voortuinen en diepe erkers.

Binnen overvalt mij de sfeer van bedachtzaamheid en overleg, een sfeer die ons volkomen vreemd is. Het verschil zou weleens door de vaders kunnen komen. Die van Marjolein en Joke is hoogleraar, een steile gebrilde wetenschapper met donker haar dat plat achteroverligt. Dat maakt hem op een vanzelfsprekende manier streng, heel anders streng dus dan mijn vader, voor wie de uitoefening van gezag neerkomt op dreigen en plotseling in woede uitbarsten. De hoogleraar lijkt streng omdat er nu eenmaal regels moeten zijn en omdat iemand ze moet handhaven. Tot het razend maken van hun vader lijken de twee wandelende takken met hun brave vlechten me trouwens niet in staat. En een oudere broer om het huis op stang te jagen is er ook niet. Makkelijk zat, dus eigenlijk.

Mijn ouders hebben merkbaar ontzag voor de wetenschapper en zijn boekenkasten, voor de rotanmeubels die zoveel lichter aandoen dan het diepe en dure bankstel bij ons in de pronkkamer. Het lijkt alsof ze iets missen wat hier volop aanwezig is. En ook Tijs is zichzelf niet. Hij doet gewoon leuk mee, gebroederlijk legen wij de glazen limonade die voor ons zijn neergezet. Marieke is met Marjolein en Joke mee naar

boven gegaan en daar zullen ze nu wel iets slaapverwekkend keurigs doen. Wij tweeën in de achterkamer staren wat voor ons uit op een bank met harde kussens, terwijl ze in de voorkamer geleidelijk aan steeds harder praten. De kopjes zijn ingeruild voor glazen en mijn vaders lach geeft aan dat de verzoening met zijn leven aanstaande is. Daar kan veel moois uit voortkomen, als je geluk hebt, mogelijk een zondag zonder herrie.

‘Wacht,’ zegt de hoogleraar en hij beent onze kant op met een krant en boeken. ‘Misschien vinden jullie dit interessant.’ Natuurlijk wordt hier *Trouw* gelezen, doen wij thuis ook, dus de krant van zaterdag ken ik al, dat wil zeggen de sportpagina, die op een zaterdag als deze wat magertjes bij het wereldnieuws afsteekt. Eén sportpagina bij de start van het nieuwe seizoen in de eredivisie: zo zegt een protestantse krant dat er belangrijker zaken zijn dan voetbal. Zelfs op maandag zijn er maar drie sportpagina’s. Tijs slaat de krant toch open en laat zijn ogen dwalen langs een artikel over Tsjecho-Slowakije, zie ik, langs de slechte behandeling van zwarte mensen in Amerika, langs de oorlog in Vietnam en nog meer zaken die mijn ouders soms doen afvragen waar het met deze wereld naartoe moet.

Zo vinden Tijs en ik ons terug in een zeldzaam vredige toestand, de één bladerend door de krant, de ander door een boek over – ik kon het ook niet helpen – vlinders.

Geduldig wacht ik tot we naar huis kunnen. Zogenaamd dan. Ik ben een meester in zogenaamd geduldig zijn. In werkelijkheid ben ik een tikkeltje nerveus. Zodra ik ergens naar uitkijk gaat alles mij te langzaam. Over een uur begint *Langs de Lijn*. De laatste maanden van het vorige seizoen heb ik

Ajax op de voet gevolgd, net zoals Tijs al jaren doet, en steeg ik op, samen met de landskampioenen. Dit seizoen wil ik alles zelf volgen: van augustus tot volgend jaar mei, de eredivisie, de nationale beker, Europa Cup... Ik ril al bij de gedachte.

Nog vijftig minuten. Bezorgd kijk ik van mijn horloge naar de vier babbelende ouders in de voorkamer. Het duurt te lang.

Het sein tot vertrek komt toch nog onverwacht als de hoogleraar met een ‘ach, hemel, Jokes vioolles!’ uit zijn stoel opveert.

‘Joke, lestijd!’ roept de vader naar boven. Prompt hoor ik gestommel op de eerste verdieping. Bijna gek, zo vlot als dat hier gaat.

Ook de andere drie ouders komen na enig gefluister over-eind. ‘Kom jongens, schoenen aan,’ zegt mijn moeder, en iet-wat wankel stiefelt ze naar de gang om Marieke te roepen. Met een zelden vertoonde snelheid en teamgeest maken we ons gereed. Binnen een paar tellen staan we buiten. Ieder van ons vond het blijkbaar mooi geweest.

Mijn ouders hebben de stoep al verlaten als ik nog even achteromkijk en Joke bij haar lessenaar zie staan. Alles achter het raam is langwerpig en dun: de verchromde poten van de muziekstandaard, Joke met haar strijkstok in de hand waarmee ze langs haar natte wangen wrijft, haar vader met het uitdrukingsloze gezicht van iemand die zich niet gek laat maken door een paar kindertranen. Ooit zal zijn dochter beseffen hoe fantastisch het is een instrument te beheersen en zo het goddelijke genie van Johann Sebastian Bach te ervaren. Joke zal hem later dankbaar zijn. Wij kennen geen muzieklessen die zich later terugbetalen. Mijn ouders hebben

geen hobby's. De piano in ons huis is tweedehands aange-schaft. 'Dresden' staat erop en dan weet je het wel, Dresden, stad van armoedzaaiers, DDR. Maar goed, Marieke wilde in-eens op pianoles. Ze speelt er weinig op. De cultuur in ons huis reikt niet hoger dan een centimeter of vijf: de dikte van de vierkante doos met de symfonieën van Beethoven. Mijn ouders kregen de doos cadeau van vrienden nadat ze een pick-up hadden aangeschaft. Beethoven heb ik nooit uit zijn papieren binnenhoezen zien komen. Als mijn ouders al pla-ten draaien is het dansmuziek, op feestavonden waar het pro-tes-tantisme net zo ver te zoeken is als de zelfbeheersing. Op de feesten van mijn ouders zouden de strenge hoogleraar en zijn inschikkelijke vrouw zich doodongelukkig voelen.

Nog even kijk ik naar Joke in de erker met haar viool onder haar kin, haar blik gespannen op de bladmuziek gericht. Ze ziet mij niet en toch groet ik haar, uit medelijden misschien, mijn arm slechts half hoog in de onzekerheid of het wel ge-past is naar iemand in haar toestand te zwaaien. Snel weer achter mijn ouders aan, weg van hier.

Met zijn vijven onder de bomen, waarvan de hoge kronen als een koepel de laan overspannen, vormen wij een mooi plaatje uit een film voor alle leeftijden. Door een gat in het bladerdak priemt een zonnestraal naar beneden en verlicht de stoeptegels voor onze voeten. Een fortuinlijk gezin tijdens een zondagse augustuswandeling, netjes en correct. Mijn ouders wisselen enkele woorden over het hoogleraarsgezin waarmee we net nog zo gezellig koffie en limonade en jene-ver en sherry zaten te drinken. Altijd wordt een visite bespro-ken alsof het een voorstelling was, een boek dat hier en daar misschien beter had gekund maar dat meestal toch een vol-doende krijgt. Zo ook nu. De visite bij het stabiele, nu deels

betraande gezin is naar de mening van mijn ouders tot een positief einde gebracht.

Ons huis lonkt: mijn kamer, de radio, de afzondering. Nu maar hopen dat mijn broer verstandig is en geen rare dingen doet. Rare dingen kunnen het beetje plezier dat deze zondag nog te bieden heeft onmiddellijk uitwissen. Raar is bijvoorbeeld openlijk tegen mijn vader ingaan. Het bestaan van God in twijfel trekken is raar, op zondagen zelfs dom. Maar het allerdomste – of moedigste, het is maar hoe je het bekijkt – is sigarettenpeukjes oprapen.

Hoewel mijn vader zelf rookt, net als mijn moeder en de meeste vrienden van mijn ouders, én onze huisarts – hij nog het meeste, als ik in zijn spreekkamer ben vanwege bronchitis ziet het er blauw van de rook –, kan pa ziedend worden van het idee dat wij een trekje zouden nemen. ‘Ik wou dat ik er nooit aan was begonnen,’ is een van zijn mildste uitspraken. Zulke ontboezemingen doet hij in vlagen van redelijkheid, om ons te waarschuwen voor de verslaving die ons levenslang kan achtervolgen.

Andere zwakheden toont hij niet, tenminste, niet expres. Zoals zijn onmacht zich voor anderen, voor ons bijvoorbeeld, te interesseren. Die zwakheden kunnen in onverwacht heftige golven naar buiten komen, als lava uit een vulkaan. Dan moet je wegwezen. Dus wat doe ik als mijn vader zo’n milde, waarschuwende bui heeft: zwijgzaam knikken. Zolang er wordt uitgelegd en zwijgzaam wordt geknikt is alles in orde.

Nu heeft Tijs voor dit soort dingen geen enkel gevoel. Juist als je dat niet zou moeten doen, kan hij mijn vader eigenwijs aankijken en zeggen dat roken een kwestie is van jezelf in

de hand houden. Dat je er altijd nog zelf bij bent. Dat zijn vrienden soms niet roken en soms wel, en dat een enkel sigaretje heus niet per se verslavend hoeft te zijn. Die houding van Tijs kan een abrupt einde aan mijn vaders redelijkheid maken – de redelijkheid bij ons thuis moet wel van één kant komen.

Mijn vader had ons, kortom, gewaarschuwd. Gedreigd. Een pak slaag in het vooruitzicht gesteld. Hij heeft zijn vlakke hand getoond om te illustreren wat er zou gebeuren als hij ons op roken betrapt. En kijk Tijs nou eens, in de bocht van een laan vlak bij onze villa, hij bukt zich en raapt een peuk op.

Natuurlijk kan het zijn dat hij alleen maar op het slordige van de mensheid wil wijzen, op het nodeloos laten rondslingeren van sigarettenstompjes. Misschien wil hij zijn zelfbeheersing tonen, zo van: kijk, ik raap wel, maar geen nood, ik kan de verleiding best weerstaan om een trekje te nemen. Ik gooi hem zo weer op straat. Zie je, pa? Ik sta daar boven.

Maar Tijs staat nergens boven. Hij wordt ruw aan zijn kraag voortgetrokken in de richting van onze voordeur. Als een roofdier is mijn vader op hem afgesprongen, hij heeft de peuk uit zijn handen geslagen en nu sleept hij zijn prooi, zijn slachtoffer, naar zijn hol. Vijftig meter wordt overbrugd met verontschuldiging gesputter van Tijs en onverstaanbaar gebrom van mijn vader.

De deur slaat achter hen dicht.

‘Laten we hier maar even wachten,’ zegt mijn moeder als wij even later in de voortuin aankomen.

Uitstekend idee. Buiten is het veiliger dan binnen, nu nog meer dan anders. En vermoedelijk denkt Marieke er ook zo

over. Ze staart met trillende lippen naar de flagstones in het tuinpad.

Gedrieën staan we in de schaduw van een spar en door de openstaande bovenramen klinkt de bas van mijn vader, een radeloze bas die er niets meer van begrijpt, die het al duizend keer heeft gezegd, en wie niet luisteren wil moet maar voelen.

Hoog boven het gebrom uit van mijn vader gilt Tijs, we horen stampvoeten en nog meer gegil.

De timing kon niet slechter. *Langs de Lijn* kan elk moment beginnen. De rechtstreekse flitsen uit de stadions, de start van het seizoen, de start van alles.

‘Hoe lang duurt dit nog?’ vraag ik zo rustig mogelijk.

‘Ach hemel,’ stamelt mijn moeder, die mij negeert, ‘laat hem in godsnaam ophouden.’

Mijn zusje wiebelt op haar benen en huilt, niet begrijpend waar al deze ellende voor nodig is.

Ik huil niet, dat mag niet, ik hoor niets meer, ik ben niet meer in onze voortuin, ik ben nergens. Na een tijdje haal ik verontrust mijn handen van mijn oren om te kijken hoe erg de toestand is. Iets over halfdrie: behoorlijk erg. De bal bij Go Ahead-Ajax rolt al. De eerste flitsen van het seizoen dreig ik te missen.

Het gestommel houdt aan, het gillen gaat over in schreeuwen.

Paniek maakt zich van mij meester. Schiet op mensen, wat is dit voor onrecht?

Eindelijk gaat de voordeur open en daar ren ik langs mijn vader, die er verslagen bij staat met een riem als een dode slang in zijn hand. Niet op letten, alleen de trap zien, naar boven,

naar mijn slaapkamer. Sleutel linksom draaien. Na het bevrijdend schuren van ijzer op ijzer kan niemand er meer bij.

Hoe geruststellend de vaste waarden van een bed, een wastafel, een bureau en aan de muur overal mannen met de armen over elkaar. Zwijgend als soldaten, eendrachtig, voor niemand bang. Ik kijk naar het leger dat alles van me weghoudt, me rustig maakt, en haal adem. Gisteren stonden ze paraat en morgen opnieuw zullen ze paraat staan en overmorgen ook. Met z'n allen voor het doel, of tegen de achtergrond van zomerse struiken, in witte shirts, rode shirts, blauwe shirts met een grote v op de borst, in gestreepte of geblokte shirts: ze hebben nog niets gewonnen of verloren, maar duidelijk is dat alles goed komt.

Het beeld van mijn vader met de riem vervaagt. Nu het geschreeuw van Tijs in mijn oren nog, het geklaag van mijn moeder, het huilen van Marieke.

Het bed in de hoek wacht. Het plafond is er klaar voor.

Uit mijn radio op de grond stijgt opwinding op, het is al begonnen. De opening van *Langs de Lijn* gemist en dat nog wel op de eerste zondag van de competitie. Ik draai de volumeknop naar rechts en duw het gedoe beneden, het brullen en snikken, de opgewonden klanken van mijn vader en moeder, die ruziemaken over mijn broer, naar achteren. Liggend op mijn bed met de blik naar boven: zo moet het zijn. De woorden van de sportcommentatoren die het weten, die alles weten, worden beelden. Ik zie een psv'er de bal naar een teamgenoot trappen en hij doet dat ter hoogte van de middenlijn. Man, zó fijn dat dat gezegd wordt, 'ter hoogte van de middenlijn', mijn wereld is een speler bij de middenlijn, daar voltrekt zich het wonder en de stem die tot mij spreekt is erbij.

Ergens op het plafond: de middencirkel. Ik weet dat die cirkel er is, net als de tribune en de cornervlag en het strafschopgebied. Er zijn regels waar iedereen zich aan moet houden, ook wie ouder en sterker is. Het kan er doodeng zijn, maar er mag niet worden geslagen en zeker niet met riemen.

‘We schakelen over naar Deventer,’ zegt de presentator. Aan het geroezemoes te horen komt het gevaar er uit alle hoeken en gaten. Het stadion klinkt huiveringwekkend. ‘Tegen de versterkte defensie van Go Ahead gelukt het Ajax maar mondjesmaat om doelrijpe kansen te creëren,’ roept de verslaggever boven de stadiongeluiden uit. ‘Bovendien wordt de vlugge en vaardige spits Johan Cruijff vanmiddag node gemist.’

Da’s waar ook, Cruijffie heeft weer eens gelazer met de clubleiding. Voetballers moeten geen ruzie maken, ze moeten houvast bieden. Cruijffie heeft ook een spreekverbod gekregen en ik snap dat. In plaats van te praten moet hij scoren, langs grote verdedigers rennen, mij rustig maken. Was Cruijffie maar als Bennie Muller, die nu bij de middenlijn de bal voor zijn voeten heeft. Hij moet iets doen. De vijanden op mijn plafond zijn veel groter dan hij. Ik volg Muller en zie hem ernstig om zich heen kijken. Iedereen in het stadion volgt hem, maar de meesten moeten hem daar niet, een afkeurend gebrom vult mijn slaapkamer. Ondanks de akelige sfeer, de hoon, de haat misschien wel, verstuurt Muller een uitstekende pass. Hij moet van staal zijn.

Sjaak Swart is net als Muller. In deze zware omstandigheden kun je van hem op aan. Swart passeert drie man schuin boven mij en daar gaat de rechtsbuiten, langs de sierlijst, de lamp, naar het hoekje bij het raam. In het kwaadaardige duister van Deventer trapt Sjakie de bal voor het doel – ja, ik zie

hem, kom op! – en daar staat Klaas Nuninga om de aanval af te ronden.

1-0 voor Ajax, ik gil in mijn kamer. Is dit mijn eerste keer? Ik geloof van wel. Het seizoen ervoor hoorde ik Tijs soms gillen na een doelpunt, nu is het mijn beurt.

Na de rust komt er gejuich uit mijn radio. Dit kan niet waar zijn. Gejuich in Deventer is slecht nieuws. ‘1-1!’ roept de verslaggever. Mijn gebalde vuist ploft naast me neer op bed. En weer trekt Go Ahead ten aanval. Het woord ‘moedig’ valt, en ‘strijdvaardig’ en ‘onvermoeibaar’. De tegenstander heeft er zin in gekregen, hoor ik en alles om mij heen begint te trillen, tot boven de populieren in de achtertuin waar mijn slaapkamer op uitkijkt, en ik tril mee.

Nog een minuut of acht. Laat het stil blijven in Deventer. Laat ze in ándere stadions roepen dat er goals zijn gevallen. De bloemmotieven op mijn sprei, de lijsten om het plafond, de mannen aan de muren, alles wordt ontzettend scherp. Het komt er nu op aan.

‘Toch nog een doelpunt bij Go Ahead!’

De verslaggever is helemaal opgewonden van de 2-1 achterstand en ik vervloek hem meteen. Hoe kunnen mensen vrolijk worden van een achterstand? De verslaggever moet een slecht mens zijn.

Wedstrijd afgelopen, verloren. Ik zet de radio uit. Hier had ik me de hele zomer op verheugd, op deze zondagmiddag in mijn kamer. Ze zouden het voor mij doen, maar ze hebben het niet gedaan.

Deur van het slot, zachtjes, niemand hoeft mij nu te zien. Helaas, onderaan de trap staat mijn moeder. Ze glimlacht op een manier die me tegenstaat.

‘Ik hoorde je één keer juichen,’ zegt ze. ‘Is er gewonnen?’

Er valt hier niets te lachen en zeker niet zo onecht als zij nu doet met haar hand op de houten knop van de trapleuning daar onder mijn voeten.

Ik nader haar, ze moet ermee ophouden.

‘Nee, 2-1 verloren,’ antwoord ik zonder haar aan te kijken. Ik zie hoe mijn eerste voet de grond raakt. De tree, de voet, de grond: de totale situatie waarmee ik nu te maken heb. Meer is er niet. De trillingen blijven binnen, natuurlijk, als die zichtbaar worden ben ik alles kwijt. Mijn voeten bewegen langs de zoom van mijn moeders jurk. Ik geloof dat het lukt. Ik zie de vloer op weg naar de keuken, de drempel, het zeil, en verwijder me zo van mijn moeder, die mij zwiggend nakijkt. Dat weet ik zeker. Ze heeft zich snel omgedraaid en is vervuld van mijn ongenaakbaarheid in de gang. Mijn stappen naar de deur wekken haar bewondering op. Die kalmte, die zelfverzekerdheid, al bijna een man.

Tevreden loop ik de tuin in.

Naar het Pleintje ga ik, waar anders heen? Ik neem de vaste route, langs de bomen met hier en daar al roestige bladeren, en langs de huizen met hun diepe voortuinen en grindpaden. Een rechte weg die via een tunneltje onder het spoor bij de plek eindigt waar altijd iemand is. Plekken waar altijd iemand is zijn goede plekken. De beste plek is het Pleintje. Ik hoef maar vijf minuten te lopen. Onderweg zie ik de mensen in hun voortuin scharrelen, of uit hun auto stappen, of hun fiets op de standaard zetten, maar het is alsof ze niet echt zijn, alsof ze dwars door me heen zullen lopen als ik niet opzijga. Het is geen fijn dorp. Ik wilde er niet gaan wonen, niemand van ons wilde er gaan wonen, alleen mijn moeder, want die

wilde hogerop, een wens die bezig is haar neergang dichterbij te brengen.

Niemand wil mij kennen. Ze hebben niemand nodig, zeker mij niet, een jongen van elf met een nederlaag in zijn hoofd.

Vanuit de spoortunnel kom ik omhoog en daar ontvouwt zich het Pleintje als een weidse vlakte van steen en gras, met de huizenrij waar wij vroeger woonden, precies in het midden, en aan de andere kant de flats. Er is natuurlijk niets kleins aan, het Plein zou een betere naam zijn geweest. Alles is hier zo ruim dat het lijkt of de kinderen per ongeluk te veel speelruimte hebben gekregen. De straat die het plantsoen omringt lijkt veel te breed voor de paar auto's die er komen. Vrijwel zonder naar links en rechts te kijken kunnen we achter een bal de straat op rennen. Ik heb er cowboytje gespeeld, lekker dood neervallen in het gras, en boompie geklommen.

Maar we noemen de aanlokkelijke leegte dus het Pleintje, alsof het gebied zo meer van ons wordt, net als de zandbak met klimrekken ernaast: allemaal van ons, de jongens uit de buurt. Zelfs de man van de plantsoendienst gaf zich na het zien van zijn verwoeste bloemenperk gewonnen. Het was de zoveelste keer al. Met een handkar vol nieuwe Kaapse vi-ooltjes verwijderde hij zich van het perkje bij de boom. We staarden hem na als landskampioenen. Ergens in mijn maag, onzichtbaar onder een dikke laag triomf, knaagde het medelijden met die ouwe mopperaar, met die kar, die ruimvallende ribbroek, maar het Pleintje kan niet van iedereen tegelijk zijn.

Deze keer wil ik geen Cruijffie zijn. Altijd wat met hem. Dan maar Sjakie. Hem hoor je nooit klagen, hij zet zijn schouders

eronder als het tegenzit. Vanmiddag nog ging hij drie man voorbij en gaf de voorzet waar de 0-1 uit voortkwam. Nu maar hopen dat Sjakie nog beschikbaar is.

Niet. Erger nog, er is al een partijtje gaande van vier tegen vier. En natuurlijk kan ik meedoen, iedereen mag altijd meedoen, de wetten van het Pleintje schrijven dat voor. Alleen zou ik de boel uit balans trekken, vier tegen vier is beter dan vijf tegen vier. ‘Het gaat net zo lekker,’ is de enige begroeting die ik krijg. Geeft niks, ik zou hetzelfde hebben geroepen, zeker als ik druk verwickeld was in een gelijkopgaande strijd. Misschien wel het hardst van allemaal.

In het gras gaan liggen toekijken trekt me niet, ik moet iets bedenken. Dan zie ik Sjuul lopen tussen de jongens en onmiddellijk wijs ik zijn kant op: ‘Ik doe wel met hun mee.’ Sjuul is een klasgenoot, beetje dik, hij kan er weinig van. Aardige jongen ook. Slechte voetballers zijn vaak aardig, alsof ze iets goed te maken hebben. De anderen gaan akkoord. Ik voel de zuurstof mijn longen in stromen als ik over de lage heg het plantsoen in spring. Het partijtje herleeft en nu moet ik zorgen dat mijn team van vijf niet te sterk wordt. Ongemerkt hou ik alles in evenwicht, ik speel een spelletje in het spel. Eenvoudig passje hier, net niet doeltreffend schotje daar, en als het even kan gaat de bal naar Sjuul. Mijn superieure werk tilt mij op, ik zweef boven het gras. Op andere dagen roep ik wat in mij opkomt, maar nu niet.

Sjuul verspeelt de ene bal na de andere. ‘Jammer,’ zeg ik, ‘geeft niks.’

We gaan gelijk op in een stemming die weinig verschilt met de vorige. Alles is verdergegaan zoals het was, alleen met mij erbij. Wild geroep kaatst tegen de huizen en vermengt zich met nieuwe kreten, en zo ontstaat een heerlijke kolk van

opwinding die je groter maakt dan je bent, veel groter. In onze koepel van geluiden worden we één met onze helden, en zij één met ons, de hele wereld is dit gras en deze heg en deze bal en nooit zal ik voorstellen om ermee op te houden, altijd moeten anderen dat doen.

Ik krijg een gemakkelijke kans en trap de bal hard tegen de heg, tussen de jassen die erop liggen bij wijze van doelpalen. Goal. Aangenaam bevrijdend geritsel vult mijn oren, gaat over in stormachtig gejuich.

De zondagmiddag eindigde in een harmonieus 7-7-gelijkspel. Missie geslaagd, iedereen blij. Ontspannen liet Sjuul zich tussen de andere jongens in het gras achter de heg vallen. Ik zie hem nog glimmen, dikke Sjuul, hij was ongebruikelijk veel aan de bal geweest. Ik lag in het gras en keek op naar de hemel, die blauw was en warm en ik wist: alles is waargenomen. Op het weidse Pleintje tussen de rijtjeshuizen en flats had Hij een vrij uitzicht op mijn werken gehad.

Wat ik in de kerk altijd weigerde was in het partijtje vanzelf gegaan: geloven dat Hij er is en alles ziet. Van mijn rol als balansbewaker was Hem niets ontgaan, onmogelijk. Na het gepruits van Ajax had ik het goede voorbeeld gegeven, ik draaide mijn gezicht naar het gras en zag de sprietjes van dichtbij, instemmend, lichtgevend haast, vol eerbied voor de Verlosser van het Pleintje.